„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију.
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
За Угарску Србију, Црну Гору и др. стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на чет. „ К 8·50 11.50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пејевића у Дунавској ул. бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 190 У Новом Саду, у петак 21. септембра (4. октобра) 1912. Година XXVIII

Пред рат на Балкану.

— Спремање Србије за рат. — Турској је враћено мило за драго. — Русија мобилизирала војску. —

Сутра, 20. о. м. састаје се Народна Скупштина у Београду, и тада ће народни представници такође рећи своју реч у овим судбоносним данима.

Врло повољан знак је, што је **Русија мобилизирала војску** у западним крајевима својим. То је јасна опомена онима, којима би се прохтело, да задрже Србију, Бугарску, Црну Гору и Грчку, да се не разрачунају с Турском.

Према вестима из *Београда*, тамо држе, да је **рат неизбежан**, јер је Турска тврдоглава и не ће да испуни оправдане захтеве савезних држава балканских.

— Изјава турског посланика у Београду. —

Београд, 19. септембра.

Овдашњи лист „Трибуна“ је аутентично сазнао, да је турски посланик на српском двору *Аваријан* ефендија, кад му је један пријатељ приметио, да ће Турска тешко издржати рат због слабих финансија, — рекао, да ће Турску у овом критичном тренутку новчано потпомоћи Аустро-Угарска.

— Сјајно стање српских финансија. —

Београд, 19. септембра,

У разговору с једним новинарем министар финансија др. Лаза *Пачу* изјавио је, да сада у државним касама има у готову 125,000.000 динара у злату, а то је много више, него што у прво доба ратовања треба.

— Српске железнице и пошта у војничким рукама. —

Београд, 19. септембра.

Јуче у 4 сата после подне предата је управа над железницама Крсти *Смиљанићу*, ђенералштабном потпуковнику, и мајору *Недићу*, који ће му бити први потчињени.

Сви досадашњи редови вожње *укидају се*, а нове ће саставити ђенералштабни директор Смиљанић. Одмах ће бити постављени и војни команданти на свима железничким станицама; пругу пак од јуче после подне у 4 сата чува војска.

Обустављени су сви теретни возови за робу приватних. Радиће само конвенционални, локални путнички као и оријент-експрес, који иде само до Софије.

Бугарска влада је јуче *обуставила све возове*, који имају везе са Турском.

19. и 20. овог месеца пуштају се у саобраћај нарочити санитетски возови, тако звани »Малтешки возови« — за пренос рањеника. 22. и 23. о. м. пустиће се први пут у саобраћај модерни возови за ратне заробљенике.

Свем поштанском и телеграфском особљу наређено је, да у будуће прима заповест од војних власти.

Поштанска служба, без обзира на распоред вожње на железницама и бродовима и на смањени број путничких возова, вршиће се неограничено, сваким возом.

— Повољан успех српске мобилизације. —

Београд, 19. септ.

Мобилизација се са таквом *прецизношћу* врши и одзив је обвезника у тој мери *обилан*, да је не само за похвалу, него је у то исто време јемство за успех и победу непријатеља.

— Упис добровољаца у Србији. —

Београд, 19. септ.

„Српска Браћа“ су отворила код »Славије« упис добровољаца — Старосрбијанаца и Македонаца, који су способни пушку да понесу. Исто је тако отворен и упис добровољних прилога за ратне сврхе од оних наших саплеменика у Турској, који нешто имају а нису срећни, да се могу крепути у бој. Одзив њихов је одличан.

— Задржана турска ратна опрема. —

Београд, 19. септ.

Прекјуче је шеф београдске станице задржао петнаест вагона муниције и ратних потреба, које су послате у Турску. Задржана су 3 вагона аероплана, 1 вагон седала, 4 вагона топовских запаљача, 1 вагон шатора, и 16 вагона топовских кара.

Интересантна је ствар, да су Турци оне вагоне са запаљачима декларисали као „ловачке пушке“ — али сада не ће њима они ловити. Још је интересантније, да је бечка фирма Шенкер телеграфски јавила београдској железничкој станици, да су те пушке „погрешно“ експедоване за Турску и да их треба вратити у Земун. То задовољство пуномоћницима Турске није приређено.

Од оних дванаест српских батерија, које је Турска задржала у Зибевчу, не ће Турци имати никакве користи, јер за српске топове Турци немају муницију. Та је муниција већ поодавно стигла у Србију и послужиће за остале српске батерије истог модела.

Балкан и мађарска опозиција.

Мобилизација и савез четири хришћанске државе на Балкану није само од великога утиска на хришћанске народе на Балкану, која се надају своме ослобођењу и спасу, него је тај утисак исто тако велики и на суседну монархију, на нашу монархију. У Бечу сви политички кругови су збуњени. Политичари у Бечу, где кога државника у политичном положају нађу, таки запиткивају не само из радозналости, него и са извесним страхом: *шта ће то бити на Балкану?* У осталој је Европи пак мобилизација четири хришћанске државе на Балкану и њихов војнички савез од *огромнога* утиска, јер се све велике државе боје, да се из рата на Балкану може развити *огроман европски рат*. Но према утиску вести са Балкана, у читавој Европи чини само *изнимку* Будимпешта, и то не само *мађарски званични кругови*, него баш и *мађарска опозиција*. Рекао би човек, да баш мађарској опозицији, која данас стоји у највећој опреци са Бечом, која је управо у највећој мери *огорчена* против Беча и читаве бечке политике, — да тој мађарској опозицији према њеном становишту *против* Беча, добро долазе заплети на Балкану, те најновије ратоборне вести, у колико све оно, што у овај мах бива на Балкану, чини *највеће неприлике* Бечу.

Али у том би се свако преварио, кад би мислио, да се мађарска опозиција *радује непрликама Беча на Балкану*. О том *нема ни трага* у Мађара. Читајте мађарске новине, па и оне од опозиције, па ћете наћи највећу *равнодушност* према оном, што у овај мах бива на Балкану. Ретко да о том има какав главан уводни чланак. Све, што долази са Балкана, то се само као и друге вести регистрира. Владини мађарски листови, они са највећом ревношћу хвале велику државничку политику грофа *Берхтолда* на Балкану, а мађарски опозицијони листови, да не би морали хвалити Беч, они постају *равнодушни* према оном, што бива на Балкану. О том, да би се мађарски опозицијони листови ма у најмањој мери одушевљавали за хришћане на Балкану, и да би сажаљевали жалосну судбу хришћана, тих столетних мученика на Балкану, о том нема ни трага.

Па ипак је било извесно време, а ово није баш тако давно било, кад су Мађари своју судбу доводили у неку везу са судбом хришћанских народа на Балкану. То је било оно доба аустријскога апсолутизма, те највећега одушевљења за *Лауша Кошута*. Па још године 1866., после пораза Аустрије код Краљеваграда, главом покојни гроф *Јулије Андраши* говорио је, да *не може бити поравнања са Аустријом*, па су у оно доба Мађари у највећој мери симпатизовали са Србијом и са хришћанским народима на Балканском Полуострву. Али и после државноправнога поравнања од године 1867., Мађари, кад се Аустрија приправљала да поседне Босну и Херцеговину, од једнога краја Угарске па други пустили су свој глас: не ћемо у Босну, не треба нам Босна. Али то се мишљење у Мађара давно, за тридесет година окупације Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске, сасвим променило, па за време анексионе кризе на угарском сабору није се смео ни чути српски глас против анексије.

То је оно, што су се за прошлих тридесет година од окупације Босне и Херцеговине мађарски државници *уживили* у оном, да они на Балкану могу водити *неку мађарску империјалистичку политику*. То наравно да је свагда ласкало мађарским државницима, а овамо не увиђају, да та тобожња мађарска империјалистична политика није ништа друго, него *стара аустријска империјалистичка политика на Балкану*. Да је ово тако, доказује, да су за време тридесетогодишње окупације Босне и Херцеговине *Калаји* и *Буријан* морали водити аустријску политику у Босни и Херцеговини.

Та уображена мађарска империјалистичка политика на Балкану чинила је и то, да су мађарски државници исто тако били неповерљиви према Србима и Хрватима овде, као и аустријски државници. Па ово разјашњава и држање Мађара у погледу велеиздајничког процеса *против Срба* у Загребу, па и данашњег процеса против *Јукића*, у вези, што Мађари нису баш тако много осуђивали комисаријат *Цувајев*. Тек у најновије доба, кад су у Угарској наступиле највеће противности између мађарске владине и мађарске опозицијоне странке, споменуо је гроф Тодор *Бајани*, да мађарска опозиција у велико осуђује комисаријат у Хрватској.

Али што се баш тиче кризе на Балкану, погледом на коју је наша монархија донела нови *обранбени закон*, то се мађарска опозиција није толико опирала том закону, колико је хтела, да са тим законом продре са неким својим *нацијоналним захтевима* погледом на нацијонализирање војске, на нацијонални ђумрук, нацијоналну банку, и све оно, што би Угарској давало *тип мађарске* нацијоналне државе. А иначе сасвим се и мађарска опозиција сагласно изјавила са оним, што би са новим обранбеним законом монархија остварила изглед монархије за њену империјалистичку политику на Балкану.

Ми ипак држимо, да Мађарима за њихову будућност може само шкодити, што се стављају у противност са хришћанским народима на Балкану, те у томе сасвим повлађују балканској политици Беча.

То повлађивање Бечу, ма и нехотично, данас разјашњава, да је мађарска опозиција постала *равнодушна* према најновијим појавама на Балкану.

⊙

Мобилизација српске војске.

Београд, 19. IX. (2. X.) 1912.

У току јучерашњег дана непрестано су се понављале *манифестације омладине*. Богословци и ђаци из средњих школа одушевљавали су масу патриотским песмама. Са заставом на челу били су неколико пута пред Двором и молили Краља, да народ *поведе у бој* за ослобођење потлачене браће.

Мобилизација врши се са прецизношћу и одзив обвезника је обилан. По вестима појединих команди јавило се до сада **160.000 војних обвезника,** а до сутра ујутру 8 сати биће *мобилизација перфектна* тако, да ће **250.000 људи бити готови** да пођу у бој.

Општине накуповале су огромну количину разноврсног одела и обуће, да своје грађане одену, да не одлазе голи и боси на војну.

Београдска општина вотирала је *милијон динара* за потребе својих сиромашних грађана, који оду у рат, као и за њихове породице

Упис добровољаца врши се на све стране. „Српска Браћа“ су отврила код кафане „Славије“ *упис добровољаца — Старосрбијанаца* и Македонаца. Душановци и Соколци позвали су све своје старе и нове чланове, да се упишу у легију „Душан Силни“. Народна Обрана врши упис добровољаца у Кнез-Милошевој улици бр. 11. Да данас има уписаних *7000 добровољаца*, махом млади људи. Данас су се уписали у хотелу „Париз“ **два Мађара** из Барање за добровољце. Упис за болничарке врши „Коло Српских Сестара“. Овдашња црногорска омладина, Војвођани и Босанци спремају засебне легије.

Овде се сматра, да је **рат неизбежан**, јер Турска не ће испунити оправдане захтеве балканских Краљевина.

Теретни возови у свој Србији су обустављени због транспорта војске и радиће само особни возови, као и експрес, који иде само до Софије.

Данас су стигле вести, да се у *Русији* врши упис добровољаца, који ће у случају рата доћи балканцима у помоћ, а нарочито Бугарима.

Јуче су Срби из Америке упутили једном овдашњем професору депешу и умољају, да им се јави треба ли да дођу у отаџбину. Одговорено им је, да је Србија објавила мобилизацију и да је *рат неизбежан*.

Један малишан од 13 година дошао је у редакцију „Политике“, да се пријави за добровољца, па кад су му рекли, да је још нејак, одговорио је, да он може носити оружје, јер је већ о Божићу пуцао из револвера. И стотинама има такве деце данас у Београду.

Од стране Бугарске, Србије, Грчке и Црне Горе биће упућен **ултиматум Турској**, да даде *пошту аутономију* Македонији и Старој Србији. Пошто је више него сигурно, да Турска овај предлог не ће усвојити, то ће балканске краљевине прекинути сваке одношаје са Портом и *заједнички објавити рат* Турској.

Јуче по подне извезли се престолонаследник *Александар* и принц *Ђорђе* аутомобилом до Топчидера. Мноштво света, који је врвео улицом, бурно је поздрављало принчеве. На краљевићу Ђорђу не виде се трагови болести, о којој су толико много писале светске новине.

У Београду је добро примљена вест, да је руски цар *Никола* наименовао румунског краља *Карола* за генерал-фелдмаршала руске војске. И ту се надају, да је Русија наклоњена балканским државама.

Многе београдске трговине и каване су затворене, јер су им газде остале без послуге или пак и сами као обавезници отишли у војску.

Животне намирнице почињу да поскупљују; тако је млеко скочило од 30 пара на 40, цена хлебу од 20 на 30 пара, а пошто железнице врше само пренос војске, а робу у опште не примају, то ће животне намирнице у опште поскупити.

Сутрашњим првим возом одлазе београдски пукови, пешадија и артиљерија, у Раљу, где ће остати све до објаве рата или пак до решења ове озбиљне кризе.

Б. Ст. Ст.

Правна ваљаност угарско-хрватске делегације.

Писац овијех редака написао је већ у 120. броју овог листа од 17. (30.) јуна 1912. чланак „Комисаријат у Хрватској према заједници с Угарском“, у ком је расправљао о том, како је даном проглашења комисаријата у Хрватској престала не само свака законодавна власт хрватског сабора, него да је тиме уједно утрнуо и мандат хрватских заступника у заједничком сабору.

Даном проглашења комисаријата у Хрватској престао је дакле функционисати угарски сабор као заједнички угарско-хрватски сабор, те је стао на ниво обичног угарског сабора, који није више компетентан доносити и стварати закључке и законе заједничке природе. Тај чланак завршен је овијем ријечима:

„Дакако да се све ово eo ipso протеже и на правну ваљаност угарско-хрватске делегације.“

Да то мало изближе посмотримо!

Уставни живот Хрватске и Славоније манифестује се у хрватском сабору, заједничком угарско-хрватском сабору и напошљетку у делегацијама већ према томе, какве послове имају да обављају та уставна тијела.

Обустава устава у Хрватској и Славонији повлачи за собом не само уставну радну неспособност Хрватске и Славоније у њезином автономном подручју, него и у њезину савезу с Угарском и коначно са читавом монархијом.

Логична и правна је несмисао, да Хрватска и Славонија уставно дјелује и заступана је у заједничком угарско-хрватском сабору и у делегацијама, гдје се одлучује о већим, опћим пословима и интересима заједнице с Угарском и интересима читаве монархије, док јој је та уставна радна способност у властитом дјелокругу проглашењем комисаријата онемогућена, гдје се ради, иако о веома важним њеним унутрашњим интересима то ипак не о тако важним као што су они опћи интереси и послови. У Хрватској и Славонији обустављен је устав и није обустављен устав!

Заиста класичан и јединствен случај!

Страни свијет, који правно и логички мисли, у чуду ће се питати: Откуда хрватски заступници у заједничком угарско-хрватком сабору и у делегацијама, када је у Хрватској и Славонији комисаријат и кад нема хрватскога сабора, кад нема хрватских заступника?!

И заиста хрватски сабор је онај уставотворни фактор, који преко својих изасланика даје угарском сабору карактер заједничког угарско-хрватског сабора.

Без хрватског сабора, без хрватских заступника не може бити ни заједничког угарско-хрватског сабора, а према томе ни угарско-хрватске делегације, наиме правно ваљане, која има способност доносити правно ваљане закључке.

Хрватски сабор из *своје средине* бира заступнике за заједнички сабор (§. 34. угарско-хрватске нагодбе), а *између заступника краљевина Хрватске и Славоније*, који су у заједничком сабору, бира заједнички сабор четири заступника а од стране великашке куће једног члана у угарску *делегацију* (§. 41. нагодбе).

Властодршци добро знају правни значај хрватских заступника у угарско-хрватском сабору, па је свакој заједничкој и хрватској влади био увијек од најпречих послова, да сваки нови хрватски сабор изабере своје изасланике, заступнике у заједнички сабор.

Они и сада мисле, да је тиме, ако ничим другијем, а оно бар *форми* за доста учињено, што и сад фунгирају као заступници хрватски у заједничком сабору они, којима је мандат утрнуо већ и без обзира на проглашење комисаријата.

Позивање на §. 34. нагодбе и надопуњак §. 4. зак. чл. од 30. новембра 1873. по ком хрватски заступници у заједничком сабору, у случају да буде распуштен хрватски сабор, дотле остају заступници у заједничком сабору, док се нови не изаберу, но тада да се нови хрватски сабор мора најдаље у року од 3 мјесеца састати и изабрати нове заступнике, не може се овдје уважити, јер је то предвиђено за уставне прилике.

Но међутијем је и тај рок протекао. Шта сад?! Остају дакле ти до судњега дана.

На тај начин може се по вољи изигравати хрватски устав и у Хрватској довијека подржавати комисаријат, а ипак да на око заједнички сабор и делегација важе као уставно правоваљане институције, у којима је и Хрватска *уставно заступана*?

То значи окренути тумбе не само позитивна одређења темељног закона, угарско-хрватске нагодбе, него и саме правне принципе и напошљетку логику.

Право се може и погазити, али оно ипак остаје и надаље право.

У осталом правна питања никад се не могу рјешавати силом.

Из овог разлагања произлази, да и недавно обављени избор угарско-хрватске делегације није и не може бити правно ваљан, јер Хрватска и Славонија нијесу уставно и правно заступане у заједничком сабору, јер је свима хрватским заступницима проглашењем комисаријата утрнуо мандат, па и онима у заједничком сабору.

Кад нема манданта, хрватског сабора, не може бити ни мандатара, а мандатари никад не могу имати више права него мандант.

То, што су хрватски заступници послије проглашења комисаријата у Хрватској и надаље долазили у угарски сабор, учествовали у расправама и коначно се дали бирати и у делегацију, не мијења ништа на правној чињеници.

Комисаријат код нас је не[illegible] устив према уставним законима, који важе, па кад би се хтио и оправдати *државном нуждом, правом нужде*, то би био слаб изговор.

Оваки експерименти не могу се никако довести у склад с правном државом, па не само да шкоде дотичној земљи, него трпи од тога углед и престиж читаве монархије.

Право нужде остаје увијек апсолутистички појам, ма како се оправдавао и ма ко га оправдавао.

Мимогред ми је истакнути, да се, по мом скромном мишљењу, конфликат, који је између Угарске и Хрватске изазвала жељезничарска прагматика, могао друкчије ријешити, а не проглашењем комисаријата у Хрватској.

Када су наиме сви мировни покушаји остали безуспјешни, могле су се завађене краљевине, односно угарски и хрватски сабор споразумјети барем у томе, да рјешење о том правном сукобу препусте заједничком краљу или од њега именованом посебном судишту.

Таке случајеве у осталом предвиђа и опће државно право, а може се то извести и из самих установа угарско-хрватског нагодбеног закона.

Ако спор између савезних краљевина избије, а не могу га ријешити споразумно законодавна тијела, мора бити њеки трећи судија, а то је заједнички владар.

То се могло тијем прије допустити, што се радило баш о интерпретацији самог нагодбеног закона, који у свом пошљедњем (70.) параграфу нарочито наређује, да нагодба не може бити предметом законодавства појединих краљевина, које се нагађају и да промјена нагодбе може услиједити само оним путем, којим је удјелотворена, наиме приступом свијех онијех фактора, који ју склопише, а то је заједнички краљ, угарски и хрватски сабор.

Према краљевој крунидбеној завјерници заједнички владар обвезује се чувати законите слободе и привилегије, устав Угарске и осталих земаља, те се према §. 2. нагодбе нарочито наређује, да се у крунидбеној завјерници има заједмчити цјелокупност и земаљски устав краљевина Далмације, Хрватске и Славоније. Према томе се може даље конзеквентно изводити, да заједнички краљ не ће и не може допуштати, да једна краљевина више присваја себи права него што је иде обзиром на другу. Ово схватање огледа се јасно у већ поменутом §. 70. угарско-хрватске нагодбе.

Да је пак заједнички краљ заиста активан фактор код угарско-хрватске нагодбе, поред свога владарског права, да санкцијонише поједине законе, види се из клаузуле о санкцији закона, који су мијењали односно надопуњавали угарско-хрватски нагодбени закон од године 1868.

Тако у законском чланку од 30.|11. 1873. долази у клаузули о санкцији: „та нагодба, *одобривши, потврдивши* и посветивши у Његово Величанство...“, у закону од 27.|11. 1880.: „Иза како је ту нагодбу Његово ц. и к. апостолско Величанство *одобрило, потврдило* и санкцијонирало“.... и тако и у осталим законским чланцима.

Тиме је оправдана функција заједничког краља као судије.

Насилна средства, као што је опће познато, омрзнута су, стварају увијек рђаву крв, а редовно не постизавају своје сврхе.

Тако је и с комисаријатом у Хрватској!

Из овог разлагања јасно произлази, да се не може дирнути у хрватски устав и хрватски сабор, а да се тиме не стави у питање и правна ваљаност и способност закључивања не само заједничког угарско-хрватског сабора него и саме делегације.

Др. М. П.

Опасно стање
на
Балканском Полуострву.

— Устанак Малисора. — Турски порази. — Заптије и башибозуци као зулумћари. —

„Цетињски Вјесник“ има ове извештаје о малисорском устанку:

Плавница, 10. септембра.

Сваки тајац или лако примирје до данас донијело је такви окршај, који се до данас не памти. Ето, било је неко мало примирје на 4—5 дана прије Бајрама, а на сами Бајрам у саму расвит то примирје донијело је такви *ужасни пораз* овдашњем пограничном *аскеру*, те могу сигурно казати: Не знам како је коме осванув Бајрам, тек опсједнути аскер црњега дочекао није, од када је Мухамед по земљи ходио.

Иза овога пораза опет неко мало примирје, које је било претеча поразу „биринци табора“, који је *до ноге*

уништен, а цијела му ратна опрема плијењена, чиме су крунисане све досадање усташке побједе. И опет иза овога огромног пораза настаје тајац за неких пет дана т. ј. до јутрос у 9 сати прије подне.

Већ назад три дана *усташи осветници* са својим *вођом* посјели су сва пристаништа испод Хума, на којима се морала извести помоћ, која долази из Скадра опсједнутом аскеру и ту су за читава три дана и три ноћи у блату до паса очекивали ма како било само дасе *освете*. Што се каже „Благо томе коме Бог помаже".

Тачно у 7 сати из јутра видјеле су се са обале из више Грабовнице. Тдје је била најјача посада, девет лађи са једним каиком, који је ишао позади лађа на одстојању од неких 200 метара. Посада усташа одмах се слегла дуж обије обале Грабовнице и ту у највећем тајцу причекала је док су сви девет лађа дошле између њих. Чим су наступиле и усидриле се уз пјевање дахиретом и ћеманетима, вођа усташа осветника командовао је плотунску паљбу из неколико пута, а за тим настало је управо мушкетање аскера, који су били у лађама и то у пркос њиховој једновременој паљби. Усташи осветници таквом су жестином напали лађе, да су скоро сви загазили у воду до грла, држећи се једном руком за брвно од лађе а другом кресали револверима све док су натјерали да виче „аман" оног који никад није хтио да зна за „аман".

Послије крваве и очајне борбе, која је вођена од осам и по сати до скоро десет, приморана је новодошла помоћ да по свим лађама истакне бијеле заставе и предаде се осветницима, али пошто су убијени преко стотине, а само се 35 предали.

Од девет лађа које су биле пуног разног ратног материјала, остала није ни једна: све су потопили и изгорели осветници по заповијести њиховог вође. Што је било од важности, то се одузело а остало је све отишло у дно Грабовнице са *безбројним мртвим лешинама аскерским — потопио се* и велики број коња, који је био у лађама смјештен.

Десети каик, који је ишао за лађама, а у коме је било четири официра, који су управљали са ових девет лађа, па пошто су видјели ову грозну пропаст, „јуначки" је умакао: побјегли су у Скадар натраг.

Приликом овога боја даје се примијетити, да утврђења Хум, Врањ, Дечић и Шипчаник цвиле у свестраној невољи — они су остали без ичега, они немају ни хране, ни других срестава, а за муницију позитивно кажем да је немају, јер за вријеме данашњег боја само је испаљено са Хума 5, а са Врања 4 топовска метка тим више што је назад пет дана пребачена муниција из врањског утврђења за Шипчаник; док међутим Шипчаник мора бити везан за сва околна утврђења — и баш у оваквим случајевима качаци не смију да оклијевају. Хумско пристаниште а особито Грабовницу не смију никако напуштати, а остала утврђења треба само да узнемирују и најдаље у року од 10 дана сва утврђења би подигла бијеле заставе.

Данас су овдје усташи осветници довели заробљенике и послали су их наше власти на Бар.

О насиљима турских заптија (жандарма) и башибозука има исти лист овај извештај:

»Како је Србима у Новопазарском Санџаку најбоље илуструје овај догађај, који је снашао једну стару Српкињу, њених пет синова и двојицу честитих ага.

Пет зликоваца, два у заптијском, а три у башибозучком одјелу, напали су у селу новопазарском Локоцијеву Михаила Јовановића без икаквог узрока и онда предложили су му глобе 10 лира или пет мушких глава из његове куће. Новац су тражили одмах и нијесу хтјели чекати ни један дан.

Кад се нашао на оваквој невољи отишао је Михаило дома и мајци Јовани пожали се.

Из превелике љубави према својој дјеци, Јована изађе пред зликовце и преклињала их је и молила, да јој поклоне ту глобу овога реда, јер су јој синови оскудни и немају од куд да плате. Али срца крвничка нијесу могла раскравити ни поток суза материних! Сурово и непоколебиво су викали: »до вечери паре или главе!« Кад ништа није помогло, врати се Јована својој деци са песницама под појас у глас наричући. Синови су се обртали, осврталн по празној кући. Паре немају: од куда ће и да их имају, кад сила зулумћарска ништа српској сиротињи није оставила. Кад се паром нијесу могли искупити, покушаше бјегством. Свих пет брата опрезно су изашли и неопажено су побјегли од куће. Миле пак отиде да се пожали на овај зулум својим агама: Мујаги и Рецеп-аги, који су се случајно десили те ноћи на својем читлуку у другој кући. Кад им по реду каза, каква их је невоља склонила, би им тешко, па ће онако по старински као добре аге викнути: „Валај, бива, наше чипчије до сад нико није уцјењивао, а бахусус бидећи ми овдје, не дамо". То рекоше, па поскочише, пограбише пушке, ухватише бусије и отпоче гађање. А јадна браћа су се крила иза својих бегова. Но, ваљда за наша тешка сагрјешења, Бог не помаже праведнима но кривима. Зликовци осуше ватру из пушака и са четири метка ранише Мујагу у прси, а Рецепагу у кољено једним метком Поред њих ранише и једног од браће, Мирка, у ребра. Јаукнуше рањеници, а Јована, мајка разагнате браће уздрхта.... Потрча кукавна мајка са жбаном у руци да запоји рањену дјецу своју, али је арамије дочекаше. Ни са земљом се жива није саставила...

О овом жалосном догађају тек сјутра дан је јављено суду. Изишли су на ћевш, прегледали, па су и испитали како је било, па одоше одакле су и дошли. Ни до данас ништа предузето није да се убице пронађу и ухвате! Ти исти зликовци сербез шетају и шаљу рабоше другим сељацима. Поново су Михаила уцијенили са 25 лира или пет мушких глава. Грјешна браћа, остављена без заштите, вију се као црв под кором и лију суза над својим тешко рањеним братом, који ће тешко рану преболети!"

— **Окружница црногорске владе великим силама.** —

Службени лист црногорске владе „Глас Црногорца" доноси ово саопштење:

Због сталних повреда црногорског земљишта са стране отоманских пограничних трупа и нереда на граници, Краљ. Влада обратила се у мјесецу августу Великим Силама преко овдашњих њихових заступника овом окружницом:

Господине Министре,

Услед жалосних догађаја, који су се надавно збили у Зети, као услед озбиљног инсидента код Пржишта у Пољима, Краљевска Влада не види другог средства да се избјегну жалосне посљедице између Црне Горе и Турске, него да се обрати Велесилама, потписницама Берлинског Уговора, за ово што слиједи:

Међународна комисија, састављена послије Берлинског Уговора, трасирала је пограничну линију турско-црногорску, не водећи довољно рачуна на извјесним тачкама о природи земљишта и материјалним потребама насељења, односно о вршењу права мјесне сопствености и њеног уживања.

На извјесним тачкама, повређавајући земљиште Црне Горе. Турци су саградили утврђења и шанчеве, одатле су војници одвећ често пуцали, не да ред поврате, него да изазивају. Под утиском тог стања ствари. Краљевска Влада је предложила Високој Порти да дођу до споразума на пријатељски начин; именоване су биле комисије, ишло се на лице мјеста, расправљало се, али се, на жалост, није могло доћи до споразума. С отоманске стране давала се на сваку тачку, па и минималне важности, таква непопустљивост, да је и најбоља воља са стране црногорске да се дође до споразума, стално пропадала.

У год. 1908 једна мјешовита комисија, састављена у Цариграду, морала је признати потребу измјене земљишта (Ржаница за Ђамију и Језеро) и обадвије Владе бјеху се обвезале да поднесу својим парламентима законске пројекте који се односе на ту измјену. Краљ. Влада је похитала да Скупштина ратифицира тај договор, али Отоманска Влада га што више није ни подносила свом парламенту, те договор оста мртво слово.

Прошлог љета, т. ј. 1911. једна поновна турско-црногорска комисија, наименована у истом циљу, морала се разићи не закључивши ништа.

А дотле су се инсиденти понављали с узнемиравајућом учестаношћу и у таквим приликама, које су ставиле на тешку пробу стрпљење Владе Црногорске. Турски војници нијесу се устручавали да чешће него ли раније пуцају на страни Велике на мирне земљодјелце и чобане, убијајући их и рањавајући шта више и у унутрашњости самих њихових кућа.

Црна Гора је све то подносила, тражећи ипак свима средствима да се споразумије са Турском. Подстакнута том жељом, Краљ. Влада је, инсистирајући, постигла једну нову комисију, која се овог пута сагласила на готово свима спорним тачкама.

Против сваког очекивања, Висока Порта се и овог пута устегла да санкционише закључке својих личних изасланика.

Излажући Вам ово што претходи морам саопштити Вашој Преузвишености да Краљевској Влади, која је исцрпила све да дође до непосредног пријатељског споразума са Турском, не остаје друго до да се обрати Велесилама, потписницама Берлинског Уговора, молећи их да узму у благонаклони обзир неподношљиво стање у ком се она налази, услед горе у кратко изложених околности, да пронађу један радикалан начин, који би привео крају постојеће стање ствари, које је и одвећ трајало на штету њеног мирног и економског напретка.

Црна Гора цијенећи високо благостање мира, који јој је потребан, да се може потпуно посветити развићу и напретку, увијек је надахнута тим осјећајем.

Она у томе даје с хатношћу нов доказ обраћајући се благонаклоности и правичности Велесила, тражеће им у њиховој високој мудрости најхитнију и моћну помоћ, како би и на даље могла живјети као добар и лојалан сусјед са Турском и бити елеменат мира и реда на Балкану, те тако одговорити постојаним и пријатељским савјетима Велесила.

У случају мало вјероватном, када не би ова законска жеља Црне Горе, да види успјешно посредовање Велесила у овој ствари, била без одлагања остварена, онда би се Црна Гора видјела принуђена силом прилика, да брани своје право по ма којој цијени жртава.

Молим вас, г. Министре, да ово што претходи изволите саопштити вашој високој Влади и да и т. д. и т. д.

— **Мобилизација у Русији.** —

Петроград, 19. септембра.

Онамад је објављен царев указ од 26. августа (8. септембра), којим се под оружје позивају резервисте ових округа: варшавског, ковелског (у волинској губернији), волковиског, бјелосточког, бјелског, соколачког (у гродненској губернији), вељунског (у калишкој губернији), коњенског, ломжинског, мјасовецког, московског, островског, остроленачког, шушинског (у ломжинској губернији), московског, лођинског, новорадомског, пјотроковског, празнишког (у плоцкој губ.), конског, опочинског и радомског.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 20. септембра 1912.

— **Убиство кајмакама Илије Поповића.** „Цетињски Вјесник" доноси о мученичкој смрти честитог Србина Илије *Поповића*, кајмакама у Беранима, ову белешку: „О томе, како је извршено убиство над беранским кајмеканом Илијом Поповићем, још није изнесено у јавности тачно, како се то збило. Зато смо се побринули за аутентичан извјештај. Један очевидац прича ово: „Пазарни је дан у Сјеници четвртак. Био сам на пазару, па не сврших посао, преноћим у Сјеници и сјутра дан у петак око три сата испред ноћи, нашао сам се пред уђуматом сјеничким. Видио сам кад из уђумата изађе пок. кајмекан са Васом Карамарковићем, трговцем из Сјенице, а за њиме иђаше чауш кајмеканов, Муслија. Пред уђуматом бијаше гомила Турака — Пештераца, који се бјеху договорили, да разбију војни магазин код уђумата и из њега разграбе оружје. Кад пок. кајмекан изиђе из уђумата и крену к оној гомили, иза њега изађе из уђумата, Тиш-ага Љумић, из Сјенице, и завика оној гомили Турака, показујући руком на кајмекана: „Виђите, Турци, беранског кајмекана Влаха, ево ово је". Кајмекан у томе рече: „Нијесам ја берански кајмекан, но доктор." Тада неки Аиредин Челић, велики зликовац, из села Угла, дохвати дрво — цјепаницу — са кола натоварених дрвима за продају, и кајмекана удари по глави с лица. Њему мрче свијест, мало се занесе, за тим отвори очи и погледа на прозоре уђуматске, са којих гледаху чиновници, што се доље ради, и проговори неколико ријечи турски, које ја не разумијах, но у томе нагрну маса Турака са дрвљем и камењем у рукама, опколише кајмекана и почеше га *немилостиво ударати*, док га умртвише. Сва се то свршило за по сата и у томе су времену свукли с њега све одјело, осим гаћа и кошуље, и оставили га онако унакаженог на улици. Видио сам, да су *многи Турци у мрцво тијело забадали ножеве и грозно га мрцварили*. Послије тога *вукли су га за ноге* сокаком и бацили пред кућом попа Јосифа Балшића, вичући сви из гласа: „Попе, *бре*, изађи да узмеш овога Влаха." Поп се бијаше од страха затворио у кућу из које се чујаше плач и кукање чељади, и послије неког времена зазвао је попа неки Алиа Мишовић из села Долића, говорећи му: „Изађи, попе, не ће ти ништа бити, бѣса ти је". Поп је на његову бѣсу изашао. Алиа му је рекао: „Узми овога Влаха, да га окупаш, да га не једу ноћас пашчад на улици". Поп са чељадима својим измрцварено кајмеканово тијело увуче у своју кућу и сјутра дан је исто укопано у гробље. Васа Карамарковића, који је с пок. кајмеканом заједно изашао из уђумата, спасао је од оне гомиле Турака неки Јусуф-ага Спаховић, из Сјенице; уграбио га из гомиле и угурао у свој дућан, а капут му Турци у оном отимању одијеше. Чауш Муслија утече одмах у уђумат, чим Турци нападоше кајмекана". Шта ће на то сад рећи сарајевски „Земаи"?

НАЈНОВИЈЕ КЊИГЕ: *Приповешке Гијде Мопасана* (27 новела, лепо ув. К 3·50 *О друштвеном просвећивању, од Борба Грујића*, лепо ув. К 1·60. — *О Немцима, од дра М. Тривунца*, лепо ув. К 2·50. — *Дела Ђуре Јакшића*, у 4 књиге лепо ув. К 15·— Издавач: **Напредак** — Земун.

Новости са стране.

— **Будимпешта и Чивути.** Бечки антисемите прозвали су нашу престоницу Јудапештом. Овако име није дато главном граду Угарске без узрока. Тврди се, да је велика натполовична већина у Будимпешти јеврејска, па и огроман број новопечених Мађара, да доводи своје порекло од Талмудових верника. Премоћ њихова осећа се на сваком кораку. — Мађари, притиснути уза зид, осећају сву тежину свога положаја и што је племенитијега међу њима, то већ помишља на нужне мере, које би се морале предузети, а да се томе злу учини крај. Бечани су другачији момци. Они су погазили све што није немачко, а Луегер је од становника у Леополдштату направио мирне и питоме овчице. — Јест, ал тако још није у Будимпешти бар за сада. Каково је стање у Будимпешти најречитије нам казује закључак наставне комисије главнога града. Та је комисија закључила да се поједине институције у граду субвенцијонишу на следећи начин: грчкокаголичка црквена општина са 3700 К, пештанске евангеличка мађарска црквен. општина са 24.000 К, будимска евангел. црквен. општина аугзи. вероисповести са 6 000 К и т. д. затим, будимпештанска реформ. црквен. општина са 50.000 К, *пештанска грчко-источна црквен. општина* са 1000 К, *будимска грчко-источна црквен. општина* са 1200 К, а сада: *пештанска израелитска црквен. општина са 60.000 К, штајнбрушкој израелитској црквен. општини 2.500 К, будимској израелит. црквен. општини 4.500 К, старобудимској израелит. црквен. општини 8000 К,* па чак и *угарском израелитском земаљском културном друштву 500 К.*

Ту држимо да не треба никакова коментара.

Шта нам је Америка дала и донела.

(Предавање Паве Хорвата, секретара Савеза Српских Земљорадничких Задруга, на петнаестом конгресу српских земљорадничких задруга, који је одржаван 18. и 19. септембра у Новој градишци.)

(Наставак.)

Да вам дадем, што се каже, црно на бело о том, чујте и ово:

У Њујорку постоји једна установа српска, која се зове: Савез Сједињених Срба „Слога", у коме је било 1911. године око 140 српских добротворних друштава са 7500 чланова. Путем тих својих друштава осигурава тај Савез, уз 2 друга иста така Савеза, наше људе у свима случајевима тешких телесних озледа и повреда, прихваћа их и помаже за време боловања им, а за случај смрти даје се извесна отпремнина породицама њиховим, да се сачувају од просјачког штапа.

У тим друштвима, па дакле и у Савезу њиховом, било је 1911. године 7500 чланова. И од тог броја умрло је само за годину дана њих 87, осакаћено је 45, боловало их је од 1 до 3 месеца и скоро од реда оперирано 266, а 59 их је боловало више од 3 месеца и дата им је отпремнина. Од споменутих 87 умрлих чланова погинуло је, дакле неприродном смрћу умрло, њих 56; од сушице, коју је, може се рећи, сваки у Америци задобио, умрла су 22; од других пак болести умрло их је 9. Од 45 осакаћених онеспособљено је њих 9 за увек, а од њих 59, који су боловали дуже од 3 месеца те им је дата отпремнина, умрло је код своје куће њих 35.

Ако се сад узме, да је српскога народа у Америци макар само 100 хиљада, излази онда, сразмерно горњима бројкама, да је у години 1911. у Америци умрло свега њих 1160; да их је осакаћено 600; да је боловало од 1 до 3 месеца и скоро од реда оперирано њих 3547, и да је 786 њих боловало више од 3 месеца, те им је дата отпремнина. Од оних 1160 умрлих чланова: погинуло је, дакле неприродном смрћу умрло, њих 754, од сушице их је умрло 290, а од других болести 116. Од оних 600 осакаћених, онеспособљено је за рад за увек њих 108, а од оних 786, који су боловали дуже од 3 месеца, те им је дата отпремнина, умрло их је код своје куће 472.

Ко се добро наднесе над ове бројке и размисли о њима, видеће, колика страхота лежи у њима. Према оном, што нам оне говоре и казују, треба ми у 10 година да изгубимо или за рад онеспособимо преко 60 хиљада у Америци нашег народа или другима речима: *у 20 година највише, кад би данас потпуно стало наше исељавање одавде, а и враћање из Америке, нестало би у Америци тако рећи и последњег Србина.* Узмите добро на ум и то, да је у Америци наш најјачи и најздравији свет, који је у напону мушке снаге и у годинама, у којима је у човека највећа отпорност и против боловања и против умирања, и онда ће вам тек та страшна слика бити сасвим потпуна и јасна.

Но нису ни то још сви они сињи терети, што море наш народ, који је у Америци. То су само они терети, које он мора да подноси хоћеш нећеш, јер су неизбежни. Али има и других, а то су они, које он сам себи на леђа товари и меће, и под којима највећи део и пада, као што су: пиће, картање, неморалан живот и још стотина разних других зала и порока. Та зла и ти пороци такви су, да би вам, кад би их очима својим мотрити могли, морало срце препући, гледајући, докле могу неразум и непросвећеност људе дотерати.

Не знам, хоћете ли ми поверовати, али ја вам кажем: само на пиће и на картање оде сигурно више него ли половина зараде нашег народа, а где су сва друга зла, у која сваки пијаница и карташ упада из та два најтежа и најопаснија порока? Пођите целу Америку и ви ћете видети, да се још и сад већи део нашег народног живота у њој одиграва у бирцузу и ако је у последње време и тамо све на боље кренуло. А ко је подигао, браћо, себе у бирцузу? Ко је у бирцузу себе унапредио? И где је тај, који је себе подигао, дајући можда више и од половице свога рада и своје зараде само на пиће, карту и т. д.?

Да вам је само проћи све наше колоније и погледати их, видели би, како би вам срце дрхтало пред сликама, које би вам се једна за другом редале, све једна од друге гора и страшнија.

Далеко би ме одвело, кад бих вам ређао једно по једно од свију оних зала, која нас и тамо бију и убијају, али то није ни потребно, јер добро ви знате сви, како наш народ у Америци живи. Знате ви из писама оних ваших тамо, и из приповедања оних који се врате, а поготово гледајући им живот њихов после повратка и док опет наново у Америку не пођу, да се онде и пије, и карта, и банчи понајвише, да се заборавља на крај и завичај, на своје село и своје огњиште, на жену и децу, на родитеље и пријатеље, да се, једном речи, живи како разумни људи не смију да живе не само за то, да остану људи и да сачувају на себи оно, што човека човеком чини, него и да постигну оно, ради чега су пошли онамо.

И кад све оно зло, које сам вам довде набројао од Америке, узмете уједно, па онда то сравните с оним жалосним „добром", које нам је дала Америка и које нам даје; кад узмете у рачун сав онај низ година, откако у њу срљамо, па — као што рекох на почетку — погледате свуда око себе, да видите шта нам је пусто америчко благо донело, видећете не само једно велико „ништа", него ћете видети још нешто, пуно горе и страховитије, а то је, **да наш народ и покрај свега тога данас иде у Америку још јаче него што је можда икад ишао.** А из тог следи и може да следи само једно, *што јесте да онај новац, и који је долазио из Америке и који и данас долази, није на добро употребљаван ниши се и данас на добро употребљава, већ је употребљаван у највећем делу на то, да се кварез и трулеж уноси не само у највећи део оних, који су били и који су и сад у свету, него и у куће њихове и у породице њихове овде.* Народу, који не зна с новцем разумно располагати, не вреди, да му је у рукама, штоно се каже, благо цара Радована, јер у рукама таког народа и њега би нестало.

Ја сам напред рекао, а и сад кажем, да је Америка била одувек наша највећа народна несрећа и да нам је она у новцу не знам колико дала, да нам не би никад могла накнадити оно, што нам је као народу узела. Кад узмете сад, да нам она није, такорећи, ништа ни с новцем својим помогла, ако узмемо у рачун што смо код куће изгубили на стотину начина услед нашег исељавања, а узела нам најбољу снагу, упропастила је, порушила је, убила је и уз то сувише још пореметила и цео наш народни живот и овде и онде, онда вам је још јасније и још разумљивије, зашто кажем, да је она највећа наша народна несрећа, да нас је управо ископала.

(Наставиће се.)

НОВИЈЕ.

Земун, 18. септембра. Пошта са Балкана није стигла.

Келн, 18. септембра. „Келнише Цајтунг" јавља из Београда, да ће четвртак, 10. о. м., бити *одлучни дан* за објаву рата.

ТЕЛЕГРАМИ

УРЕДНИШТВУ »БРАНИКА«.

Уочи рата на Балкану.

Петроград, 19. септембра. Мобилизација бугарске војске биће за два дана довршена. У мирно изравнање нико не верује. Бугарска војска ће по свој прилици марширати управо на Једрене.

Овде се очекује, да ће **рат на Балкану за најкраће време букнути.** Рат ће бити свакако кратак, јер ће велике силе после првог судара наћи сходне путове и средства, да учине краја пролевању крви. Између Аустро Угарске и Русије постоји најбољи споразум и потпуна једнакост воље о заузимању становишта према балканској кризи.

Софија, 19. септембра. Неоснована су вести о том, да је бугарска војска прешла турску границу. Док не плане рат, избегаваће се сваки погранични сукоб.

Цариград, 19. септембра. Порта је решила, да се за сада држи дефанзивно. Штампа посматра положај хладнокрвно, а евентуалитете рата изгледа са поуздањем у победу.

Београд, 19. септембра. У опште се узима, да је мирно решење скоро искључено.

Атина, 19. септембра. Одушевљење за рат све је веће. Многе резервисте хитају под оружје. Грчки посланик у Цариграду протестирао је, што Порта не ће да пропусти грчке пароброде кроз Дарданеле. Са Крита иде 12.000 добровољаца у помоћ својој браћи у Грчкој.

Софија, 19. септембра. Посланици Француске, Енглеске и Русије посредовали су код министра-председника Гешова у корист одржању мира. Русија из све снаге ради, да отклони светски пожар.

Беч, 19. септембра. Неоснована је вест, да је Аустро-Угарска мобилизирала два армијска корпуса.

Одеса, 19. септембра. Ратни министар генерал Сухомлинов стигао је овамо, да надгледа мобилизацију руске војске.

Ливорно, 19. септембра. Грчка крстарица „Спетсај" данас одлази услед атинске наредбе са 36 тона муниције у Пиреј.

Цетиње, 19. септембра. Овде је јуче било великих манифестација за рат. Народ је пролазио улицама и дошао пред краљевски двор, где је бурно поздравио краља Николу и престолонаследника Данила. Краљ је опоменуо становништво, да буде присебито. Мобилизација војске — рече краљ Никола — још не значи рат, али је сваки Црногорац у овом озбиљном, судбоносном времену позват, да врши своју дужност и да буде готов за полазак онамо, куда га војничке власти буду послале. Сва Црна Гора је радосно поздравила мобилизацију. Школе су затворене, а јавни радови обустављени.

Цариград, 19. септембра. Султанова ирада о мобилизапији турске војске тиче се само прве, друге и треће војне инспекције. У Сирији и Месопотамији не ће бити мобилизације. Свега ће бити мобилизирано 88 дивизија. Мобилизација иде брзо.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

Кућа под кирију

у улици Фрање Листа бр. 7. издаје се од 1. новембра о. г. Иста кућа састоји се из 2 собе, предсобља, кујне, шпајза, подрума, летње кујне, штале и баште. Обавештај у истој кући. 474 3—3

Продају се

33 хектара ораће земље, у једном комаду, са кућом и осталим пољопривредним зградама, које је у непосредној близини варошице Паланке у Србији, налазећој се на железничкој прузи, а у непосредној близини Паланачке чувене киселе воде.

Услови су весма повољни, тако, да се имање може од сопственог прихода за неколико година исплатити, а да се не уложи велики капитал при куповини.

Паланка је удаљена од Београда 78 километара а од Смедерева 55 километара.

Потребна обавешетења даје **АЛЕКСАНДАР Д. МАТИЋ,** кафеција — **Паланка** (Србија.) 461 8—10

Јован Стојановић

трговина бонбона, чоколаде и јужног воћа

у великом и малом

код „КРАЉА ЧОКОЛАДЕ"

Нови Сад, Кошут Лајошева улица бр. 11.

Част ми је п. н. грађанству до повољног знања ставити, да сам

отворио трговину бонбона, чоколаде и јужног воћа

и да ћу исту под судски убележеном фирмом ЈОВАН СТОЈАНОВИЋ водити.

Ослањајући се на моја искуства, која сам стекао бавећи се много година трговином, трудићу се да тачном и солидном послугом сачувам себи поверење оних, који су ми исто поклонили.

Од робе коју ћу водити особито ћу да истакнем: **бонбоне** и **чоколаду** меркантил и шпецијалитет, **140** врсти бонбоне у богатом избору, завежљај среће (мачка у џаку) у особито лепој изради са богатим садржајем, **роштићи, смокве, урме, бадема, лешњике, мароне, руски мак, малага грожђе, суве шљиве, ораси, мед, сируп, кромпиршећер, поморанџе, лимунова, мармеладе** (пекмеза) у плеханим кутијама по 5 и 10 кгр. и у дрвеним бачвама од 25—100 кгр. и т. д.

Молећи п. н. грађанство за благонаклону потпору, остајем

са особитим поштовањем

428 10—12 **Јован Стојановић.**

Власник и издавалац: Деон. друштво Браник.

Парна штампарија д. д. Браника у Н. Саду.